

ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

ȘCOALA DOCTORALĂ

DOMENIUL ȘTIINȚE POLITICE

TEZĂ DE DOCTORAT

Coordonator Științific:

Prof. Univ. Dr. GEORGE-CRISTIAN MAIOR

Doctorand:

IULIA-PETRONELA BĂDĂLUȚĂ (MOISE)

BUCUREȘTI

- 2021 -

ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

DOMENIUL ȘTIINȚE POLITICE

TEZĂ DE DOCTORAT

STRATEGII DE PUTERE ÎN SECOLUL XXI: INTERESE ȘI IDENTITĂȚI

Studiu de caz: Marea Strategie a Americii

– REZUMAT –

Coordonator Științific:

Prof. Univ. Dr. GEORGE-CRISTIAN MAIOR

Doctorand:

IULIA-PETRONELA BĂDĂLUȚĂ (MOISE)

BUCUREȘTI

– 2021 –

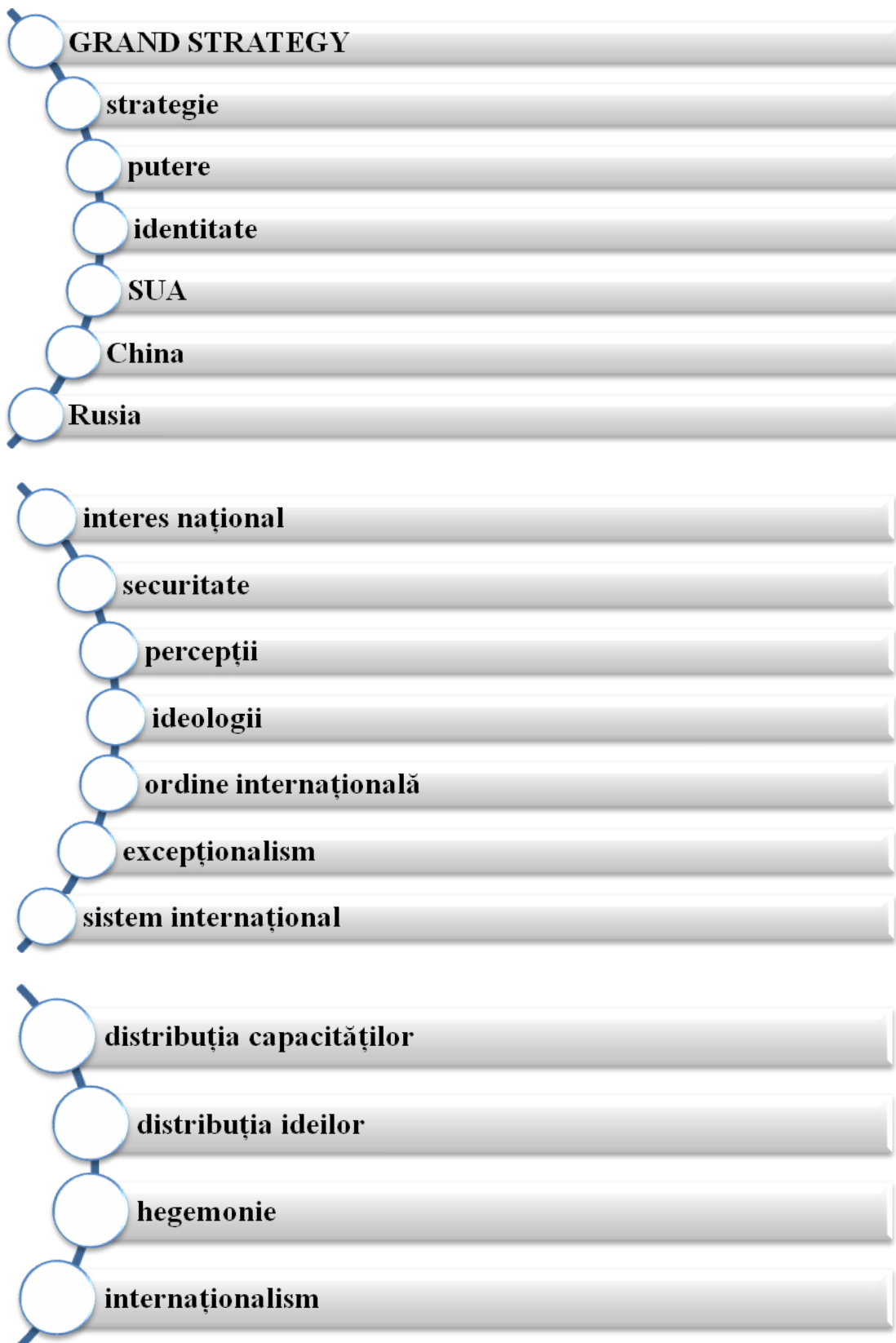

***„Strategia este dificil de înțeles și
încă și mai dificil de realizat”.***

Colin Gray, 2010, p.13

CUVINTE CHEIE

Argument

Într-o lume în continuă schimbare, care impune practica deciziei în condiții de incertitudine, gândirea strategică devine crucială, iar strategia un instrument de nădejde. Redusă la esența sa, strategia presupune păstrarea unui echilibru între scopuri, resurse și mijloace: în termeni simpliști, prima sarcină a strategului vizează orientarea procesului decizional, pentru a asigura scopul esențial al statelor în sistemul internațional (securitatea).

A vorbi despre Marea Strategie (grand strategy) presupune mult mai mult, căci aceasta are de-a face cu aspirații potențial nelimitate; Marea Strategie nu se limitează la scopurile esențiale ale oricărui stat (supraviețuirea și bunăstarea), ea are de-a face cu o miză mult mai mare: locul și rolul pe care dorește să și-l asume un stat în arena internațională. Ea reflectă nivelul de ambiție asumat de un stat în sistemul internațional. Marea Strategie presupune așadar un demers proactiv. Marea Strategie nu e *satisficientă*, ea este maximizatoare de valoare în alinierea resurselor în mod necesar limitate la obiective potențial nelimitate. În aceasta constă măreția Marii Strategii, aceasta este esența adjectivului *mare* atașat conceptului, care face diferența.

Un astfel de demers reclamă o abordare de tip forțe întrunite (inspirată din terminologia militară), abordare care îmbină argumente din sfera relațiilor internaționale, a istoriei, a studiilor strategice, a studiilor prospective etc. Efortul de reflecție strategică devine astfel exhaustiv și îmbracă fețe ianusiene: reclamă mai întâi o incursiune la origini, căci Marea Strategie necesită a cunoaște de unde vine un stat pentru a înțelege încotro se îndreaptă. Necesită totodată privirea spre viitor, căci Marea Strategie privește în depărtare către un viitor dezirabil.

Marea Strategie impune înainte de toate viziune și asumare. Cu alte cuvinte, nevoia de a reveni la fundamentele Marii Politici (grand politics) pentru a putea fundamenta apoi acea gândire strategică de tip nou, după cum sugestiv invocă George Maior, al cărui apel a și inspirat, de altfel acest demers:

„Ar fi util să medităm la termenii unei gândiri strategice de tip nou, care să îmbine cumva elementele tradiționale ale geopoliticii și jocului de putere de tip clasic cu cele privind relația tot mai complexă dintre factorii cognitivi și cei materiali, dintre putere și cunoaștere, care acționează într-un sistem internațional tot mai fluid, tot mai imprevizibil” (Maior, 2014, p. 47).

INTRODUCERE: ÎNTREBĂRI DE CERCETARE, IPOTEZE ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII

Această teză de doctorat are la bază o cercetare exploratorie în manieră interdisciplinară, fiind conexată astfel atât la teoria relațiilor internaționale, cât și la analiza de politică externă – și aceasta deoarece „politica externă nu poate sau nu ar trebui să fie niciodată separată de strategie” (Carr, 2011, p.118).

Obiectivul general constă în investigarea tiparelor de comportamente ale statelor (văzute ca unități unitare) în sistemul internațional, prin prisma variabilelor care influențează calculul strategic. Teza explorează astfel rolul determinant al ideilor (transpuse în norme, instituții, ideologii) în modelarea tiparelor de comportament în sistemul internațional.

Opțiunea pentru investigarea factorilor care influențează comportamentul strategic al statelor a apărut ca o cerință firească în cadrul unui demers care are în prim-plan conceptul de strategie. Investigarea acestor factori poate furniza informații importante care pot optimiza deciziile strategice în materie de securitate și politică externă, cu alte cuvinte, ceea ce anglo-saxonii numesc sugestiv *statecraft* (arta sau știința guvernării statului).

Scopul acestui demers este acela de a arăta că trebuie să se acorde o atenție mărită rolului pe care ideile îl joacă în modelarea comportamentului strategic, alături de constrângerile structurale. Constrângerile structurale ale sistemului – modul în care este distribuită la un moment dat puterea în sistemul de relații internaționale – au o mare însemnătate (determinantă) în calculul rațional al statelor cu privire la locul și rolul asumat în relațiile cu ceilalți actori. Structura contează în mod substanțial în cadrul explicațiilor privind comportamentul statelor, dar ea nu comportă influență exclusivă asupra acestuia.

În urma parcurgerii literaturii de specialitate, realizat în etapa premergătoare demersului, s-a decantat **problema generală de cercetare** (operaționalizată ulterior în mai multe întrebări), care a inspirat acest întreg demers și care determină și **tema cercetării**:

Ce variabile influențează comportamentul strategic al statelor?

În ce măsură comportamentul internațional al statelor este indus de forțe structurale externe – atributele materiale ale sistemului internațional – sau este determinat de factori ideazionali (structura normativă)?

Plecăm, aşadar, de la mai multe întrebări legitime:

- 1) Calculul strategic al statelor este influențat în mod exclusiv de structura materială a sistemului (distribuția puterii) sau, alături de aceasta, există și alte variabile critice care influențează preferințele?
- 2) Cum se construiesc interesele naționale? Sunt ele postulate *ex ante* și stabile sau se află într-un continuu proces de definire?
- 3) Preferințele și interesele statelor sunt determinate de variabile de ordin structural (distribuția capacităților în sistem) sau sunt fundamental legate de identitățile actorilor, care, la rândul lor, explică acțiunea?
- 4) Au aşadar, ipotezele realismului caracter de acuratețe și completitudine în explicarea comportamentului strategic al statelor sau este nevoie de introducerea unor factori explicativi suplimentari?

Asumpțiile de la care am pornit sunt următoarele:

I.1. Identitatea modelează preferințele și modul în care statele percep amenințarea, acționând ca o variabilă independentă de puterea materială. În sistemul internațional, comportamentul statelor reprezintă în sine un răspuns la un anumit mediu, iar modul în care acesta este perceput prin lentila diferitelor identități și ideologii, care caracterizează diferitele state, joacă (alături de structura materială a sistemului) un rol determinant în modelarea alegerilor strategice ale statelor.

I.2. Preferințele de politică externă ale statelor sunt nu numai un produs al factorilor materiali (structura sistemului), ci și un produs al contextului normativ, axiologic, pe care statele îl împărtășesc la un moment dat. Identitatea reprezintă o variabilă independentă care definește, alături de puterea materială, interesele unui

stat și influențează politica externă a acestuia. Nu capacitățile militare în sine pot constitui o amenințare, ci mai degrabă *cine* posedă respectivele capacități și modul în care acesta își definește interesele și amenințările.

I.3. Variabilele structurale (constrângerile impuse de sistem și distribuția capacităților) nu au putere explicativă exhaustivă în ceea ce privește înțelegerea comportamentului statelor pe scena internațională. Ideile au o valoare explicativă subsidiară deciziei raționale. În consecință, explicarea formulării politicilor externe strict în baza interesului național definit în termeni de putere nu este completă.

În jurul acestei probleme supuse cercetării se va construi **studiul de caz** ce explorează comportamentul Americii pe scena internațională. America reprezintă un studiu de caz emblematic, poate cel mai relevant, de aceea am considerat că poate deveni un model explicativ pentru examinarea acestor dinamici între variabilele care influențează comportamentul statului. Într-adevăr, în cazul Americii, împletirea ideologiei cu interesele naționale de securitate estompează linia de demarcație dintre factorii interni și factorii sistemici care influențează comportamentul strategic.

Restrângând aria de interes, **obiectivul specific** al acestui demers este, astfel, acela de a **investiga natura și sursele (fundamentele) Marii Strategii americane**, pentru a explica simbioza dintre factorii materiali și cei nonmateriali în modelarea comportamentului de politică externă al Americii. Ideea acestei lucrări a izvorât, de altfel, din dezbaterile centrale cu privire la Marea Strategie americană și necesitatea unui proces de adaptare strategică la revitalizarea competiției dintre state și mutațiile în distribuția sistemică de putere.

Inspirată de metafora incertitudinilor propusă de Maior (2014), lucrarea aduce în discuție marile incertitudini care vor modela politica mondială în deceniile care urmează:

- ✓ Ce rol își vor asuma SUA în politica internațională?
- ✓ Este hegemonia SUA în declin?
- ✓ Cum va gestiona hegemonul revitalizarea competiției dintre marile puteri?
- ✓ Ce strategie gestionează optim ieșirea SUA din hegemonie?
- ✓ Cum va arăta structura sistemului internațional în secolul XXI?

Obiectivele complementare demersului asumat vizează:

- ✓ o scurtă incursiune în gândirea strategică;
- ✓ clarificarea conceptelor;
- ✓ ancorarea teoretică în principalele școli de gândire ale relațiilor internaționale, care să faciliteze analiza și evaluarea tiparelor comportamentale pe scena internațională;
- ✓ elaborarea unui studiu de caz care explorează Marea Strategie americană, în tentativa de a elucida sursele comportamentului extern al Statelor Unite, cu accent pe originea și conținutul specific al ambițiilor de politică externă asumate de acest stat;
- ✓ explorarea perspectivelor asupra viitoarei ordini mondiale și identificarea tendințelor care se manifestă în sistemul internațional în tranziție;
- ✓ explorarea viziunilor alternative privind Marea Strategie americană;
- ✓ pledoarie pentru un viitor demers de cercetare centrat pe considerarea puterilor minore în studiul Marii Strategii.

Întrebările de cercetare aferente studiului de caz derivă din marea problemă de cercetare (teoretică) identificată la începutul demersului:

- 1) În ce măsură Marea Strategie a SUA se conformează unui model realist de concepere a relațiilor internaționale și în ce măsură se îndepărtează de ea?
- 2) Cum și în ce măsură modelează excepționalismul american Marea Strategie a Americii?
- 3) Ce rol joacă factorii identitari în orientarea politicii externe americane?

Contextualizând, au fost definite următoarele variabile și relația cauzală dintre ele:

- **Variabila dependentă:** comportamentul strategic al statelor, operaționalizat în deciziile strategice, care au la bază interese și preferințe;
- **Variable independente:** constrângerile impuse de sistem și distribuția capacităților (variabile materiale);
- **Variabila independentă intermediară:** distribuția ideilor – variabilă cognitivă (identitatea, înțeleasă ca semnificația dată de un actor în raport cu sine și ceilalți).

În ceea ce privește **comportamentul SUA pe scena mondială**, au fost avansate următoarele patru ipoteze (explicații plauzibile despre relația dintre variabilele identificate):

Ipotezele cercetării

I.1. Excepționalismul american (convingerea asupra unicității și a superiorității morale în sistemul internațional) nu este doar un instrument util în descrierea identității americane, ci una dintre cele mai importante forțe din spatele unui tipar comportamental de politică externă.

Ne fundamentăm această ipoteză pe observația că excepționalismul stă la baza identității strategice și a imaginii despre sine a Americii și reprezintă unul dintre miturile fundamentale pe care este construită Marea Strategie.

I.2. Marea strategie americană este influențată de factori ideologici transpuși în cultura politică specifică spațiului american, ce pune accent pe o viziune asupra lumii modelată profund de valorile liberale.

Normele internaționale încorporate în ordinea internațională liberală reprezintă liantul marii strategii americane.

I.3. Politica externă americană a fost dintotdeauna una ambivalentă tradusă printr-un amestec inedit de realpolitik și idealpolitik în abordarea afacerilor internaționale.

Deși motivată de convingeri idealiste profunde, angajarea acestui stat în relațiile internaționale (conduita externă) este în concordanță cu asumțiile realismului.

I.4. Subtila interacțiune dintre Wilsonism și realism, uniunea dintre valori și interese naționale reprezintă caracteristica definitorie a Marii Strategii a Statelor Unite ale Americii.

Aspecte metodologice

În ceea ce privește instrumentarul de cercetare, tematica a fost investigată cu ajutorul unui set de metode (cu caracter eminemente calitativ), care să asigure abordarea temei din perspective variate. Reduse la esența lor, relațiile internaționale sunt un subtip al relațiilor sociale, marcate de multe ori de turbulențe (Rosenau), acele evenimente imprevizibile, fapt care îngreunează aplicarea unor metode matematice de analiză, făcând dificil orice demers predicție liniară, de tip cauză-efect. Cifrele nu pot substitui complet realitatea, de aceea este dificil, dacă nu imposibil să explici relațiile internaționale în termenii jocului de putere și percepție a puterii, prin apelul la un model rigid de analiză.

În etapa inițială a cercetării propriu-zise, am apelat la metoda ***mind mapping***, care să faciliteze identificarea conceptelor-cheie utile în generarea întrebărilor de cercetare, într-o manieră sistematică și comprehensivă, precum și luarea în considerare a tuturor aspectelor relevante pentru problema supusă dezbaterii. Secțiunea teoretică a lucrării este fundamentată pe **analiza conceptelor**: puterea (fundamentul relațiilor internaționale), urmată de clarificări privind conceptul cheie al acestei lucrări, cel de *strategie* (și implicit *Mare Strategie*).

Am apelat apoi la **studiul de caz**, care își propune să explice Marea Strategie americană, cu accent pe originea și conținutul specific al ambițiilor de politică externă asumate de acest stat.

Analiza surselor primare (a documentelor oficiale) – cele mai recente strategii de securitate și apărare americane – a avut scopul de a investiga modul în care a fost construită la nivel discursiv o anumită reprezentare asupra ordinii internaționale și asupra amenințării generate de cei doi actori emergenți din spațiul non-occidental (China și Rusia). O componentă a acestui demers a fost dedicată, așadar, unei analize calitative a documentelor strategice americane.

În încercarea de a verifica această asumție, am întreprins o analiză a documentelor strategice programatice din domeniul securității și al apărării, emise de către *establishment*-ul american în perioada Administrației Trump. Cercetarea a făcut apel și la analiza istorică, prin plasarea discursurilor în contextul istoric și social și interpretarea acestora. Analiza secundară a datelor a facilitat o cât mai bună

cunoaștere a contextului politic și social, pentru o cât mai bună înțelegere a *ceea ce nu se spune* în discursul oficial.

Cercetarea a fost ulterior îmbogățită cu rezultatele obținute în urma derulării unui **interviu cu experți**. Grupul țintă a fost reprezentat de experți din mediul academic (intern și internațional), teoreticieni ai relațiilor internaționale, unii dintre ei fiind foști sau actuali practicieni în domeniul securitar și cel al politicii externe.

În eșantionarea bazinului de respondenți am urmărit cu precădere relevanța:

- experienței academice centrate pe studiile strategice și de securitate (în totalitatea lor, respondenții au abordat, în studiile acestora, conceptul central al lucrării – *grand strategy*), precum și pe analiza de politică externă;
- relevanța expertizei ca atare de practicieni, unii dintre intervievați având totodată și calitatea de actuali sau foști reprezentanți ai mediului decizional (din spațiul românesc, precum și din alte state) în materie de politică externă și securitate.

Astfel, persoanele care au participat la interviuri activează în domenii variate, între care: experți în politică externă, reprezentanți ai mediului academic, dar și practicieni ai relațiilor internaționale.

În ceea ce privește colectarea datelor, am optat pentru interviul transmis prin e-mail. Meho (2006) identifică, între beneficiile interviului transmis prin e-mail: costul și timpul de procesare redus (eliminând necesitatea transcrierii), numărul mare al celor care pot răspunde concomitent, disponibilitatea crescută a participanților de a participa (având în vedere că e-mailul, spre deosebire de un interviu față în față sau prin alte platforme online ce asigură comunicarea video, asigură un anumit confort dat de impresia anonimizării – expresiile faciale, rasa, eventualele dizabilități nefiind vizibile), accesul mai facil la respondenți care provin dintr-un mediu considerat inaccesibil, marginalizat, stigmatizat (de exemplu, zone de conflict), posibilitatea întrebărilor *follow-up*.

Relevanța și noutatea cercetării

Noutatea cercetării derivă din însăși tema supusă dezbaterii: gândirea strategică în relațiile internaționale, lucrarea dovedindu-și particularitatea prin faptul că se înscrie între puținele studii din spațiul autohton care abordează în profunzime

conceptul de *grand strategy*. Astfel, teza de față aspiră să completeze un gol în cadrul literaturii de specialitate din mediul autohton dedicate studiului Marii Strategii.

Marea Strategie reprezintă un concept relativ puțin cunoscut în România. Tematica subsumată conceptului a fost abordată prea puțin în spațiul românesc, iar studiile dedicate gândirii strategice și Marii Strategii sunt încă la început.

Conceptul beneficiază de puține definiții, unele dintre ele chiar contradictorii (de altfel nu există nici o abordare unitară asupra termenului, acesta fiind tradus în limba română prin *Marea Strategie* sau *strategie globală* sau *strategie de țară*), fapt care îi subminează utilitatea, pentru academicieni și practicieni deopotrivă. Lucrarea nu are pretenția de a fi un *deschizător de drumuri* pe acest subiect, dar își propune să aducă o contribuție însemnată, prin urmărirea traiectoriei conceptuale a Marii Strategii și aducerea unor clarificări esențiale privind sfera de cuprindere a termenului.

Lucrarea prezintă relevanță, totodată, pentru că tratează tema prin dezvoltarea unei abordări de natură pluridisciplinară, conexasă atât la teoria relațiilor internaționale cât și la cea analiza de politică externă. O posibilă contribuție originală vizează studiul de caz: cercetarea își propune să examineze două tipuri de explicații potențiale pentru natura Marii Strategii americane, prin apelul la variabile de ordin sistemic (o explicație bazată pe distribuția puterii, subliniind primordialitatea condițiilor impuse de sistemul internațional) – și variabile ideationale.

Demersul pornește astfel de la o viziune specifică celei de-a treia imagini waltziene, dar îmbină și elemente specifice de la nivelul unităților. Tocmai această dublă perspectivă dată de conceptualizarea structurii atât în termeni materiali (distribuția de capacități), cât și sociali (distribuția de idei – în accepțiunea că structurile actorii se iau pe sine și unul pe celălalt *în considerare* când își aleg acțiunile) reprezintă elementul central al acestei lucrări.

Relevanța derivă totodată din actualitatea temei supuse cercetării, prin dezvoltarea unui studiu aplicat centrat pe Marea Strategie americană în condițiile revitalizării politicilor de putere în sistemul internațional. Cercetarea aplicată este plasată în contextul dezbaterilor actuale din mediul american cu privire la necesitatea adaptării Marii Strategii americane la noile condiții sistemice specifice secolului XXI.

Pe partea metodologică, derularea unei serii de interviuri cu experți (specialiști recunoscuți în domeniul studiilor strategice), atât din mediul autohton cât și extern, a adus o consistentă contribuție demersului. Studiile dedicate Marii Strategii sunt

tributare lumii anglo-saxone, în cadrul căreia Statele Unite reprezintă un *trend-setter*, de aceea, integrarea punctelor de vedere ale unor renumiți specialiști de pe spațiul american este de natură să aducă plusvaloare demersului.

Într-un obiectiv ambițios, demersul de față urmărește să contribuie cu substanță la dezvoltarea unui domeniu care este încă o zonă emergentă în România, gândirea strategică, într-un efort de a furniza o ancoră teoretică pentru practicieni. Cred cu tărie că marea misiune a Marii Strategii este aceea de a „ghida o națiune în căutarea securității într-o lume complexă și nesigură”.

„Mai presus de toate, teoria strategică este o teorie pentru acțiune”, scria Bernard Brodie, marele strateg american. Nu în ultimul rând, demersul în sine se constituie într-un argument care invocă necesitatea unei mai bune corelări între palierul decizional în materie de politică externă și de securitate și comunitatea academică. Așadar, teoria și practica nu pot fi despărțite una de alta: teoria ar trebui să reprezinte un instrument pentru a explica o realitate dată, iar practica ar trebui să se fundamenteze pe concluziile acestor explicații.

Limitele cercetării

În ceea ce privește metodologia, o limită a vizat etapa de analiză a documentelor primare, mai exact accesul restricționat la o serie de documente programatice din spațiul american, din rațiuni de confidențialitate.

O posibilă limitare de ordin metodologic a cercetării poate viza opțiunea pentru interviul transmis prin e-mail, din considerente ce au ținut de dificultatea obținerii acceptului experților de a participa la un interviu în profunzime, care ar fi asigurat observarea comportamentelor nonverbale și colectarea unor răspunsuri spontane. Principalul impediment în această direcție a fost dat de însăși reputația experților contactați, care, deși a reprezentat un criteriu esențial în selectarea acestora, a limitat, totodată, disponibilitatea acestora de a participa la un interviu în profunzime (din cauza programului foarte încărcat al acestora).

Pe de altă parte, unele studii (Bailey, 1978/1982, apud Chelcea, p.126) au identificat o serie provocări asociate cu metoda interviului în profunzime, printre care: costul ridicat, timpul, lipsa de standardizare în formularea întrebărilor, ceea ce limitează comparabilitatea informațiilor și dificultățile în accesul la cei care sunt incluși

în eșantion. Exact aceste provocări au înclinat spre opțiunea interviului transmis prin e-mail.

Chiar dacă se consideră că un interviu prin e-mail anulează interacțiunea directă cu respondenții, răspunsurile acestora nu s-au limitat la cadrul formal apropiindu-se de complexitatea discuțiilor în profunzime. Și aceasta deoarece, în unele cazuri, interacțiunea s-a transformat într-un dialog concretizat în multiple e-mailuri de continuare (conținând întrebări de urmare și răspunsuri). Suplimentar, interviul prin e-mail a asigurat standardizare în formularea întrebărilor și a limitat riscul distorsionării răspunsurilor.

Plusvaloarea lucrării pe dimensiunea anticipativă reiese din pătrunderea pe tărâmul previziunii strategice în ceea ce privește Marea Strategie de urmat în cazul Americii, pentru deceniile următoare. Un viitor studiu prospectiv bazat sondarea viitorului va impune un efort colectiv într-un cadru organizat (workshop), în cadrul căruia dezvoltările analitice (scenariile) să poată fi discutate, evaluate, testate.

Un astfel de obiectiv ambițios va necesita metode și tehnici complexe de grup, de tipul *brainstorming* sau metoda Delphi (consultarea experților pe o anumită temă, prin intermediul unor chestionare diseminate în cadrul a două sau mai multe runde, iterații). Lucrul în echipă ar asigura, astfel, punerea în comun și armonizarea a experienței și a viziunii participanților, iar efortul colectiv ar oferi o abordare o abordare multifacetată a problemei supuse dezbaterii prin contribuția fiecărui membru. Un grup e întotdeauna un rezervor de idei și există tendința de a valida superior raționamentul de grup în comparație cu cel individual.

Dincolo de cercetare: noi direcții

Prezentul studiu vizează să genereze viitoare dezbateri care să contribuie la dezvoltarea acelei gândiri strategice de tip nou, invocată la începutul demersului. Pe parcursul acestei cercetări s-au decantat o serie de alte întrebări de cercetare de natură să orienteze direcții de cercetare noi care vor inspira un viitor demers analitic:

- ✓ Sunt capabile puterile minore să creioneze și să urmeze o Mare Strategie?
- ✓ Se poate vorbi de o Mare Strategie a României?

Așadar, o primă direcție are în vedere perspectiva puterilor mici și mijlocii în creionarea și implementarea unei Mari Strategii. Argumentul central este acela că, pe măsură ce distribuția puterii devine din ce în ce mai difuză, rolul puterilor mici și mijlocii devine din ce în ce mai relevant. Mai mult, securitatea unui stat este în primul rând influențată de mediul de securitate al subsistemului în care activează.

Cea de-a doua propunere, de ordin empiric, va fi dedicată explorării perspectivelor naționale de urmărire a unei Mari Strategii. Acest interes derivă și dintr-o perspectivă de natură cognitivă (bias) sau, mai degrabă, de natură emoțională, ce derivă dintr-un sentiment de patriotism. Deși observația că Marea Strategie operează la nivel sistemic (de la nivelul Marii Politic/ grand politics) a fost ridicată la rang de înțelepciune convențională, cred că analiza poate fi dezvoltată și aplicată subsistemelor relațiilor internaționale.

PREZENTARE SINTETICĂ A TEZEI DE DOCTORAT

Partea introductivă a acestei lucrări vizează o scurtă incursiune în gândirea strategică, necesară clarificării conceptului de Mare Strategie (*grand strategy*)¹.

Cea mai mare provocare din punct de vedere conceptual rămâne determinarea sferei de cuprindere a Marii Strategii. De aceea am considerat, din perspectivă metodologică, că este util să definim conținutul acestei noțiuni din perspectiva dihotomiei *output-input*, care generează două agende de cercetare diferite: **Marea Strategie văzută ca un rezultat și Marea Strategie văzută ca un proces.**

John Lewis Gaddis² vede domeniul de aplicare al Marii Strategii pe un continuum care are, la o extremitate, domeniul militar (procesul de alocare a resurselor militare la cele mai înalte niveluri de comandă într-un război major), iar la celălalt capăt al spectrului, politica însăși (văzută ca procesul de definire a obiectivelor unui stat pe scena internațională și angrenarea resurselor sale materiale și nemateriale în urmărirea acestor obiective).

¹ Sintagma „grand strategy” nu are un înțeles încetățenit în limba română, fiind tradusă prin *Marea Strategie* sau *strategie globală* sau *strategie de țară*.

² GADDIS, J.L. (2020). *Despre marea strategie* (trad. Dan Sociu). Iași: Polirom

Marea strategie poate fi definită astfel ca arhitectura care orientează și dă formă politicii externe a statului, în baza unei viziuni privind rolul și locul pe care un stat și le asumă pe scena internațională. Ea reflectă nivelul de ambiție a unui stat în plan global.

Totodată, am încercat să furnizez o definiție de lucru proprie pentru conceptul de *Mare Strategie*.

Marea Strategie = o foaie de parcurs conceptuală cu rol de orientare a procesului decizional în materie de politică externă.

Bazată pe o viziune atotcuprinzătoare privind conduita strategică asumată de un stat în politica internațională, care reflectă nivelul de ambiție în mediul internațional Marea Strategie înglobează postura militară și obiectivele de politică externă, ia în calcul toate capacitățile existente (dar și cele potențiale) și stabilește modalitățile de atingere a obiectivelor stabilite.

O Mare Strategie se concentrează pe interesele strategice ale unui stat – interesele cele mai importante și de durată ale unei națiuni (o Mare Strategie nu se va limita însă la securitatea națională) – și prescrie modul în care le va apăra sau promova.

Marea Strategie reprezintă, astfel, o umbrelă conceptuală care acoperă un întreg **proces** (continuu) – în care sunt implicați teoreticieni și practicieni, deopotrivă – care surprinde mai multe etape:

- ✓ definirea rolului unei națiuni în sistemul internațional de state, pornind de la întrebările majore din domeniul relațiilor internaționale – *de ce, cum și în ce scopuri își folosesc statele puterea națională?* – și
- ✓ orientarea procesului decizional în materie de politică externă, prin identificarea scopurilor și angrenarea mijloacelor la dispoziție.

Secțiunea următoare vizează **ancorarea teoretică a acestui demers în principalele școli de gândire ale relațiilor internaționale**. Teza îmbrățișează principiile realismului, ca paradigmă care surprinde cel mai bine permanenta competiție pentru putere în sistemul internațional. Am pornit mai întâi de la o perspectivă întemeiată pe imaginea a treia a relațiilor internaționale, cea sistemică în

accepțiunea lui Kenneth Waltz, prin îmbrățișarea unor concepții de factură neorealistă asupra puterilor majore din sistem.

Am realizat pe parcursul analizei, cu precădere în secțiunea studiului de caz că, cel puțin în ceea ce privește Statele Unite, variabilele structurale (pornind de la constrângerile sistemului internațional) nu sunt suficiente pentru o analiză comprehensivă a comportamentului de politică externă al acestui stat. Constrângerile generate de sistem (capacitățile relative sau distribuția de putere) nu pot explica în totalitate variațiile privind concepțiile statelor asupra intereselor proprii. Am resimțit astfel nevoia de a introduce și variabile cauzale de la celelalte niveluri de analiză, încorporând factori de la nivelul unității.

Fiind conștientă că productivitatea oricărui demers academic derivă din concepțiile care unifică (integratoare) și nu cele care separă (reducționiste), am înclinat astfel spre o abordare care pune accent pe complementaritate, împletind argumente specifice unor tabere de cercetare diferite. Demersul de față propune o depășire a barierelor artificiale dintre marile teorii ale relațiilor internaționale și ieșirea din paradigma taberelor dogmatice concurente. Astfel, abordarea acestei teze îmbină analiza sistemică (teoriile structurale care explică variațiile comportamentelor, în primul rând, pornind de la variațiile în structura internațională) cu structuralismul intern inspirat din paradigma de lucru sau metodologia constructivistă (care pune accent, printre altele pe variațiile motivațiilor statelor).

Cercetarea propune, astfel, un mariaj al argumentelor care împreună pot explica cel mai bine formarea intereselor și tiparele comportamentale din sistemul internațional. Motivația unui astfel de demers care îmbină niveluri multiple de analiză stă în convingerea că abordările care nu se limitează la analiza structurii internaționale și iau în calcul și alte variabile (natura statelor individuale și impactul identității statelor asupra formării preferințelor) pot contribui la o mai bună înțelegere a comportamentului statelor. Realismul rămâne în această cercetare fundamentul asumpțiilor și orientează întregul demers, având o valoare substanțială, dar nu și o putere explicativă suficientă în sine.

Cercetarea propriu-zisă explorează Marea Strategie americană, cu accent pe originea și conținutul specific al ambițiilor de politică externă asumate de acest stat. **Studiul de caz** bazat pe analiza comportamentului extern al Statelor Unite ale

Americii pe scena internațională își propune să pătrundă tainele calculului strategic făcut de decidenții politici ai acestui stat.

Asumția principală a acestei secțiuni este aceea că tiparul de comportament extern al Statelor Unite împletește variabile care iau în calcul mariajul dintre interesele naționale și influența factorilor identitari, fiind determinat în egală măsură, de polarizarea sistemului relațiilor internaționale, precum și de cultura strategică a statului.

În tentativa de a elucida sursele comportamentului extern al Statelor Unite ale Americii, cercetarea propune o abordare cuprinzătoare care să permită înțelegerea traiectoriei politice a acestui stat în sistemul internațional. Interpretarea Marii Strategii a Americii împletește argumente din sfera realismului structural cu variabile interne, cu accent pe analiza mariajului dintre interesele naționale și influența factorilor identitari.

Prezumția de factură realistă potrivit căreia comportamentul statelor în sistemul internațional este determinat de distribuția capacităților în sistem este completată cu explicații de ordin socio-cultural specifice paradigmei constructiviste (cu accent pe identitatea strategică a unui stat și rolul acesteia în definirea interesului național și formularea politicii externe).

Într-adevăr, în cazul Americii, împletirea ideologiei cu interesele naționale de securitate estompează linia de demarcație dintre factorii interni și factorii sistemici care influențează comportamentul strategic. Si aceasta pentru că Marea Strategie americană este rezultanta nu doar a unei alegeri raționale, ci este influențată de factori ideologici transpuși în cultura politică specifică spațiului american, ce pune accent pe atributul excepționalității. Ideologia liberală a modelat felul în care decidenții politici definesc interesele Statelor Unite, precum și percepția lor asupra amenințărilor la adresa acestor interese. Liberalismul a impus o anumită logică a Marii Strategii a Statelor Unite, prin faptul că vede interesele de securitate americane într-o manieră expansivă, prin adoptarea unei definiții ideologice, de-teritorializate a acestora.

Pe de altă parte, politica externă americană a fost dintotdeauna una ambivalentă tradusă printr-un amestec inedit de *realpolitik* și *idealpolitik* în abordarea afacerilor internaționale, cu alte cuvinte, politica externă bazată pe calculul

puterii și al interesului național vs. politica externă ghidată de principii și standarde morale.

Obiectivul Marii Strategii a Statelor Unite ale Americii a fost acela de a crea o ordine mondială (reguli ale sistemului) în consonanță cu ideologia liberală americană, alcătuită din state care aderă la valorile fundamentale americane – o ordine care asigură avantaje semnificative de putere relativă în relația cu posibili competitori strategici.

Și tocmai această subtilă interacțiune dintre wilsonism și realism, uniunea dintre valori și interese naționale, reprezintă caracteristica definitorie a Marii Strategii a Statelor Unite ale Americii. De aceea, „e foarte greu de făcut o distincție netă între idealism și realism în diplomația și în politica externă americane. Ele se împletesc permanent, se îngemănează în intenția de a căuta acea sinteză între principiu și putere, între morală și geopolitică, între dimensiunea etică și cea strategică din care este format materialul politicii internaționale” (Maior, 2005).

Totodată, între obiectivele ambițioase ale acestui demers intră și elaborarea unor predicții privind evoluția Marii Strategii americane, pe fondul revitalizării competiției globale pentru putere specifice vremurilor pe care le trăim. Ultimii ani au reaprins dezbateră centrală privind alternativele Americii în ceea ce privește Marea Strategie de urmat, cu accent pe necesitatea adaptării politicii externe la provocările reprezentate de mutațiile în distribuția sistemică de putere și perspectivele privind menținerea poziției de preeminență Americii.

Experiența istorică demonstrează regula de fier potrivit căreia marile puteri care aspiră la hegemonie sunt întotdeauna învinse; prin urmare, hegemonia Statelor Unite nu poate fi imună în fața acestei reguli. Ca răspuns la schimbările majore produse în mediul de securitate, la nivelul Administrației SUA se derulează un proces de reevaluare a posturii militare globale, proces determinat, în primul rând, de necesitatea adaptării la competiția strategică cu cele două state revizioniste: China și Rusia.

În momentul de față, principala amenințare pe care Rusia sau China o reprezintă pentru SUA (și mai ales pentru Occident) nu este atât de natură militară, cât se prezintă în principal sub forma promovării unei alternative la influența Occidentului, fapt de natură să afecteze libertatea de acțiune a SUA și capacitatea de a modela relațiile globale.

Amenințarea derivă în primul rând din faptul că rivalitatea SUA-China, respectiv SUA-Rusia obligă Washingtonul la o confruntare simultană pe două fronturi în cadrul aceleiași lupte împotriva autoritarismului. Există o incredibilă sinergie în strategiile celor doi rivali ai SUA, ambii concentrându-se pe întărirea autocrației acasă și slăbirea democrației în străinătate. Dimensiunea confruntării strategice dintre marii actori este completată de competiția tehnologică, prezervarea avansului tehnologic în fața principalilor competitori (China și Rusia) devenind epicentrul preocupărilor americane de securitate națională, asumat drept obiectiv de securitate națională.

Ce rol trebuie/ este de dorit, așadar, să își asume SUA pe scena internațională?

Partea finală a acestui demers, poate cea mai ambițioasă, are la bază un scop intim și constituie în sine o pledoarie pentru un viitor demers de cercetare pe considerarea puterilor minore în studiul mării strategii. Pornind de la o dilemă esențială – în ce măsură puterile minore sunt capabile să-și construiască și să urmeze o Mare Strategie –, secțiunea finală este dedicată **explorării incipiente a perspectivelor naționale de urmărire a unei strategii de țară.**

CONCLUZII

Principalele constatări ale acestei teze sunt următoarele:

- ✓ În cazul Statelor Unite, factorii identitari joacă un rol mult mai important în explicarea Marii ei Strategii decât în cazul altor mari puteri. Factorii de natură identitară (ideile, ideologiile, atitudinile înglobate în cultura strategică a statului) joacă un rol esențial, alături de politica de putere, în calculele strategice americane.
- ✓ Marea Strategie americană este descendența liberalismului, continuarea a aproape două secole de construire a unei ordini internaționale liberale care favorizează în fapt puterea SUA. Acest mariaj între proiectarea puterii americane și promovarea liberalismului în lume este profund înrădăcinat în tradiția politicii externe americane; el constituie „cultura strategică” a Americii.
- ✓ Comportamentul strategic al statelor este așadar determinat atât de constrângerile internaționale (structura sistemului), cât și de variabile nonmateriale. Identitatea modelează preferințele și modul în care statele percep amenințarea, acționând ca o variabilă independentă de puterea materială.

- ✓ Comportamentul depinde, așadar, de capacitățile actorilor, dar și de poziționalitatea acestora (maniera în care aceștia se poziționează în sistem față de concurenții lor). Iar poziționalitatea este dată de alcătuirea internă a acestora, precum și de dorințele, motivațiile, care depind la rândul lor de structura ideatională (valori, cultura) ce stă la baza sistemului sociopolitic al acestora.
- ✓ Realismul singur nu este suficient pentru a explica modul în care ideile afectează calculul strategic american privind interesele naționale sau intenția din spatele unei anumite decizii de politică externă.
- ✓ Viziunea realistă asupra lumii, care surprinde cel mai bine permanenta competiție între state, poate fi completată prin apelul la lentile ideationalale, care pot aduce explicații suplimentare în privința modului cum se formează și se definesc interesele naționale, aducând clarificări esențiale asupra celei de-a doua componente a amenințării: intenția.

CONSIDERAȚII FINALE

Ce variabile influențează comportamentul strategic al statelor?

Constrângerile sistemice au cel mai mare impact asupra comportamentului strategic al statelor, dar acțiunile statelor nu sunt determinate exclusiv de structură. Da, structura sistemului acționează ca o forță de presiune, dar ea nu este exclusiv responsabilă pentru reacția unităților. Constrângerile structurale modelează, dar nu și determină alegerile de politică externă ale statelor în sistemul internațional. De altfel, distribuția capacităților nu reprezintă în sine o variabilă exclusiv sistemică, deoarece ea depinde, în primă instanță de factorii de la nivelul unităților, fiind rezultatul unor procese interne de la nivelul statelor.

Așadar, în evaluarea comportamentului statului pe scena internațională, trebuie luați în considerare și factori interni, care joacă un rol secundar în cadrul teoriei neorealiste. Unele state devin puternice sau eșuează din cauza proceselor interne de la nivelul unităților (proces care țin de structura și funcționarea internă a statelor: calitatea instituțiilor, rata de creștere economică, stabilitatea politică, schimbările tehnologice etc). Statele reacționează nu doar la preocupările legate de securitate, ci și

la presiunile interne, iar alături de distribuția capabilităților, tipul de regim poate juca un impact semnificativ asupra comportamentului statului. La acestea se adaugă și variabilele ce țin de percepțiile la nivelul liderilor. Pentru a înțelege pe deplin comportamentul strategic al statelor trebuie să extindem plaja explicațiilor dincolo de nucleul realist și să luăm în considerare rolul structurilor normative.

Este nevoie așadar de introducerea în analiză a unor variabile nonstructurale (identitatea, normele) pentru a putea înțelege sau chiar a previziona comportamentul strategic al statelor, cu alte cuvinte, de injectarea unei anumite doze de social în lumea atât de materialistă a realismului. Este nevoie să integrăm, așadar, explicații de factură realistă și neoliberală în studiul comportamentului strategic al statului, concomitent cu încorporarea unor explicații care țin de ontologia constructivistă. Cultura politicii mondiale este în mare parte creația celor mai puternici membri ai acesteia, motiv pentru care realiștii au dreptate să sublinieze importanța puterii în politica mondială. Dar aici este vorba până la urmă de puterea ideilor. Puterea militară și puterea ideilor reprezintă cele două dimensiuni vitale pentru în măsurarea puterii; va exista întotdeauna și un context sociocultural care să explice contextul politic.

În teorie, statele sunt actori unitari și raționali (acesta este postulatul fundamental al realismului); statele sunt identice și acționează ca niște bile de biliard. În practică, statele nu sunt unități identice, iar ideile joacă un rol relevant, alături de distribuția puterii, deoarece în lipsa unei reprezentări mentale, puterea rămâne inertă, iar statele nu au o motivație de a o folosi.

Există, așadar, și alți factori de mediu (cultura strategică) care modelează comportamentul statului. Deși nu există o autoritate legală în sistemul internațional, există norme care ghidează comportamentul și stabilesc așteptările și toate acestea funcționează ca o „constituție” informală pentru ordinea mondială. În plus, statele diferă unele de altele prin poziția lor în sistemul internațional, ideologiile lor, culturile și istoriile strategice. Deciziile strategice sunt filtrate și prin identitatea națională a statelor, variabilă critică ideeațională lăsată deoparte de neorealiști. Identitatea strategică poate explica de ce comportamentul statelor variază chiar și în condiții similare din punct de vedere structural.

Condițiile obiective nu constituie așadar unica variabilă independentă care determină rezultatele. Ideologia, instituțiile, politica internă a statelor și

interdependența sunt factori care pot juca un rol esențial, alături de politica de putere, în calculele strategice ale statelor.

Care este viitorul ordinii liberale și cel al hegemoniei SUA?

Factorul crucial de care depinde viitorul ordinii globale este măsura în care SUA vor continua să își identifice securitatea națională cu o ordine mondială bazată pe reguli ce sunt produsul ideilor și al practicilor americane – ordinea internațională liberală.

Max Weber (1978) sublinia că tradiția oferă legitimitate și reprezintă un fundament pentru menținerea ordinii politice interne. Acest argument poate fi extrapolat și în ceea ce privește ordinea internațională; cu alte cuvinte, deși configurațiile de interese care au dus la crearea ordinii liberale internaționale se schimbă, regimurile pot rezista. Și aceasta pentru că în sistemul internațional statele cooperează, formând o societate sau chiar mai multe societăți. Sistemul internațional diferă astfel de societatea internațională; și aceasta se datorează în primul rând acelui sentiment de comunitate care se dezvoltă în rândul statelor, comunitate construită în jurul unor idei și valori culturale comune.

Structura sistemică tinde să încapsuleze și să reflecte interesele celor mai puternici din sistem. Ordinea mondială este definită de cei mai puternici membri ai săi, articulată în norme și ideologii întruchipate în instituții care dau naștere unei culturi în paradigma căreia statele operează. Ordinea mondială devine astfel o construcție politică și culturală, cu un anumit set de reguli, aranjamente și norme stabilite care ghidează interacțiunea statelor.

O ordine mondială trebuie să fie, însă, produsul unor valori culturale comune, împărtășite de toți membrii ei, și nu impuse sau mandatate prin lege. Aceste norme trebuie să decurgă firesc din predispoziția culturală și experiența istorică a membrilor și care să fie acceptabile și acceptate în interiorul propriilor societăți.

Condiția sine-qua-non pentru implementarea unei Mari Strategii de succes este, așadar, congruența a două mari variabile definitorii ale sistemului internațional – puterea și ideile (valorile). De aici derivă în mod natural și răspunsul la întrebarea: ***Ce tip De Mare Strategie ar trebui să urmărească Statele Unite?***

Teza de față argumentează în favoarea unei abordări care îmbină principii de realism și liberalism, în sprijinul unei strategii ferm încorporate în ordinea mondială

internațională liberală. Marea Strategie americană este descendența liberalismului, iar ordinea internațională liberală vine în sprijinul intereselor de securitate americane. Factorii de decizie americani au invocat în mod constant liberalismul ca instrument narativ util în proiectarea puterii, utilizat adeseori ca un criteriu definitoriu pentru a distinge rivalii de aliați.

Acest mariaj între proiectarea puterii americane și promovarea liberalismului în lume este profund înrădăcinat în tradiția politicii externe americane, constituind „cultura strategică” a Americii sau „codul operațional” al acesteia. Normele internaționale încorporate în ordinea internațională liberală reprezintă liantul strategiei SUA, de aceea pilonul central al politicii externe americane vizează *căutarea măreției naționale strâns legată de promovarea libertății*.

În concluzie, poziția lucrării de față este aceea că **obiectivul suprem al SUA este sau ar trebui să fie prezervarea ordinii internaționale liberale**.

În timpul Administrației Trump, susținătorii internaționalismului s-au confruntat însă cu o sarcină dificilă, aceea de a explica *de ce contează ordinea liberală*. De ce Statele Unite ar trebui să se echilibreze marile puteri autocratice, cum ar fi Rusia și China, și nu democrațiile emergente, precum India și Brazilia? De ce este relevant liberalismul economic? De ce Statele Unite ar trebui să investească în instituții internaționale precum ONU și NATO?

Definirea restrânsă a securității exclusiv ca protecție a teritoriului național împotriva invaziei denotă o viziune îngustă și depășită a securității. În mod cert, interesele statelor nu au dispărut, și nici competiția sistemică. Într-o lume dominată de puteri ostile, iliberale, a devenit o realitate obiectivă faptul că, pe cont propriu, SUA nu pot gestiona provocările pe care o lume în schimbare, globalizată și profund interdependentă le aduce. America devine ea însăși vulnerabilă. De aceea, obiectivele Americii în lume nu se pot limita la autoprotecție.

Cu alte cuvinte, securitatea intereselor americane depinde nu numai de distribuția de putere din sistemul internațional, ci inclusiv de gradul de ancorare a celorlalți actori în ideologia liberală promovată de America. De aici corolarul (moștenire a viziunii wilsoniene) conform căruia Statele Unite se pot bucura de securitate numai într-o lume alcătuită din state care aderă la reguli care oglindesc valorile fundamentale americane.

Identitățile convergente protejează securitatea națională în aceeași măsură ca puterea militară. Distribuția actuală a normelor (a ideilor) este favorabilă Statelor Unite. Dar odată cu emergența iliberalismelor, nu va mai fi așa. Statele Unite ar trebui să își susțină rolul de lider în afacerile mondiale, inclusiv în rețeaua de alianțe – nu pentru că SUA ar fi în pericol iminent de invazie sau pentru a contracara aspiranții eurasiatici la hegemonie, ci pentru a investi în preservarea și promovarea ordinii liberale în regiunile cheie ale lumii.

Concepțiile împărtășite ale identității joacă, astfel, un rol la fel de relevant precum forțele materiale în determinarea comportamentului strategic. Identitatea modelează preferințele și modul în care statele percep amenințarea, acționând ca o variabilă independentă de puterea materială.

De multe ori ideologia pare să aibă prioritate în definirea intereselor. Acest ultim aspect este relevat de utilizarea conceptului de *comunitate de securitate*, văzută ca „un grup integrat, unde integrarea este definită ca atingerea unui sentiment de apartenență la o comunitate, însoțit de instituții formalitate sau practici informale, suficient de puternice și răspândite pentru a asigura schimbarea pașnică, cu un grad de certitudine rezonabil, pe o perioadă lungă de timp” (Deutsch, 1957, p. 5).

Decizia de a se alătura unei comunități de securitate are la bază motivații care țin de interese comune evaluate în baza raportului dintre costuri și beneficii, dar și în baza unor criterii ce țin factori ideologici sau socioculturali, și anume partajarea valorilor și a idealurilor comune. Afinitatea strategică (convergența intereselor strategice) este cu atât mai mare cu cât statele împărtășesc valori și norme comune. Securitatea devine astfel o valoare cu sumă pozitivă, care poate fi împărtășită fără a diminua posesia ei de către alt actor individual.

Pentru SUA urmărirea obiectivelor și intereselor sale devine astfel inseparabilă de valorile unei societăți libere și democratice, care animă o comunitate de interese. O comunitate de interese care tinde să se ordoneze în jurul unor valori comune care fundamentează ordinea liberală sau "Occidentul" – cu tot ce incumbă această noțiune, respectiv democrație, stat de drept, economie de piață, drepturile omului.

În concluzie, protejarea ordinii liberale internaționale vine în sprijinul intereselor puterii consacrate care a creat-o. Acești piloni reflectă o coerență durabilă a Marii Strategii americane, iar întreaga logică de politică externă a SUA este bazată pe protejarea valorilor care stau la baza ordinii liberale internaționale. Nucleul Marii

Strategia a Americii este dat întocmai de modul în care este concepută această relație dintre interese și valori. Securitatea națională americană este intrinsec legată de construirea și preservarea unei culturi favorabile ordinii liberale – ceea ce necesită o implicare mult mai mare a Americii în lume. Protejarea supremației americane trebuie realizată în sinergie cu protejarea ordinii liberale. Continuitatea și persistența acestor valori devine principalul liant al Marii Strategii americane.

Susținătorii retragerii SUA de pe scena internațională nu reușesc să aprecieze, la adevărata valoare, rolul determinant al normelor, instituțiilor, ideologiei și culturii în construirea securității. Concentrarea lor asupra structurii formale a sistemului internațional îi determină să susțină că toate statele sunt ghidate de o logică similară bazată exclusiv pe modelul actorului rațional, indiferent de peisajul politic intern, ideologiile de la nivelul factorilor lor de decizie, prezența sau absența democrației.

Susținătorii reducerii rolului SUA au o viziune mult prea îngustă cu privire la ceea ce constituie ordine mondială și de ce contează. Ei pierd din vedere faptul că **puterea americană și ordinea liberală se constituie reciproc**; că ordinea liberală este perimetrul exterior al securității americane și faptul că protejarea și promovarea ordinii liberale în regiunile cheie ale lumii reprezintă o strategie de mare eficiență din punctul de vedere al costurilor pentru Statele Unite.

Adepții restrângerii rolului sistemic al SUA subestimează puterea ideilor și a idealurilor care au construit comunitatea transatlantică. Or, sursa reală a puterii acestei comunități de securitate rezidă tocmai în principiile și valorile democratice încapsulate în filozofia ordinii liberale internaționale.

Ca atare, **America nu se va retrage niciodată din sistem și nu va renunța niciodată la poziția de preeminență**. Așadar, dezbaterile izolaționism vs. internaționalism devine complet inutilă, iar adevărata dezbatere privind viitorul Marii Strategii americane și calea de urmat ar trebui să se poarte în jurul unei singure întrebări: ***În ce moduri ar trebui SUA să-și urmărească Marea Strategie internaționalistă: în mod unilateral sau multilateral?***

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. ALLISON, G. și ZELIKOW, P. (2010). *Esența deciziei. O explicație a crizei rachetelor din Cuba*, Iași: Polirom
2. ART, R. (2003). *A Grand Strategy for America*. Ithaca, NY: Cornell University Press
3. BALDWIN, D. (2016). *Power and International Relations: A Conceptual Approach*. Princeton; Oxford: Princeton University
4. BALDWIN, D. ed. (2010). *Neorealism și neoliberalism*. Iași: Institutul European
5. BARKIN, S. J. (2007). Constructivismul realist. în Morgenthau, H.J. *Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, a VII-a ediție revizuită de Kenneth W. Thompson și W. David Clinton, Iași: Polirom
6. BRANDS, H. (2018). *American Grand Strategy in the Age of Trump*, Brookings Institution Press
7. BRANDS, H. & EDEL, C. (2019). *The Lessons of Tragedy: Statecraft and World Order*. New Haven; London: Yale University Press
8. CALLAGHAN, J., O'CONNOR, B. & PHYTHIAN, M. (2019). *Ideologies of American Foreign Policy*. London: Routledge
9. CHIFU, I. (2013). *Gândire strategică*. București: Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale
10. CIOCULESCU Ș. (2019). *China – de la strălucirea ascunsă la expansiunea globală*. Târgoviște: Cetatea de Scaun
11. COLIBĂȘANU, A. (2020). *Geopolitică și geoeconomie contemporană*, București: Tritonic
12. COOLEY, A. & NEXON, D.H. (2020). *Exit from Hegemony: The Unraveling of the American Global Order*. Oxford: Oxford University Press
13. DOMBROWSKI, P. & REICH, S. (2017). Does Donald Trump have a grand strategy? *International Affairs* 93 (5), 1013-1037
14. DEUTSCH Karl W. et al. (1957). *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*, Princeton: Princeton University Press
15. DREZNER, W., KREBS, R. & SCHWELLER, R. (2010). The End of Grand Strategy. *America Must Think Small, Foreign Affairs*
16. DUECK, C. (2004). Ideas and Alternatives in American Grand Strategy, 2000-2004. *Review of International Studies*, 30(4), 511-535
17. EARLE E.M. (1943). *Makers of Modern Strategy: Military Thought from Machiavelli to Hitler*. Princeton: Princeton University Press.
18. FREEDMAN, L. (2018). *Strategia. O istorie completă* (trad. de Corina Hădăreanu), București: Litera
19. GADDIS, J.L. (2020). *Despre Marea Strategie* (trad. Dan Sociu). Iași: Polirom
20. GREY, C. (2010). *Războiul, pacea și relațiile internaționale. O introducere în istoria strategică*. Iași: Polirom
21. HOLSTI, K.J. (2010). Exceptionalism in American Foreign Policy: Is it Exceptional? *European Journal of International Relations* 17 (3): 381-404
22. KAPLAN, R.D. (2018). *The Return of Marco Polo's World: War, Strategy, and American Interests in the Twenty-first Century*. New York: Random House
23. KEOHANE, R.O. & NYE Jr. J. (2009). *Putere și interdependență*. Iași: Polirom

24. LAYNE C. (2011). *Pacea iluziilor: Marea Strategie americană din 1940 până în prezent*. (trad. Simona Soare). Iași: Polirom.
25. LAYTON, P. (2018). *Grand Strategy*. Brisbane, disponibil parțial online la <https://www.grandstrategy.com.au/grand-strategy-book-extracts>
26. LIPSET, S.M. (1996). *American Exceptionalism: A Double-edged Sword*, New York: W. W. Norton
27. LUTTWAK, E. (2001). *Strategy: The Logic of War and Peace*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press
28. LYKKE, Jr., A.F. (1997). Defining Military Strategy. *Military Review*, 77(1)
29. MAIOR, G. (2014). *Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, București: Rao
30. MAIOR, G. C. (2015). O teorie a Americii: exceptionalism și geopolitică, *Revista Sinteză*, disponibil online la <https://www.revistasintez.ro/o-teorie-a-americii-exceptionalism-si-geopolitica>
31. MAIOR, G. (2010) *Un război al minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI*, București: Rao
32. MEARSHEIMER, John J., (2003) *Tragedia politicii de forță. Realismul ofensiv și lupta pentru putere*. București: ANTET XX PRESS
33. MILEVSKI, L. (2016). *The Evolution of Modern Grand Strategic Thought*, Oxford: Oxford University Press;
34. MILLER, P.D. (2016). *American Power and Liberal Order: A Conservative Internationalist Grand Strategy*, Georgetown University Press
35. MIROIU, A. & Ungureanu R. S. (2006), *Manual de relații internaționale*. Iași: Polirom
36. MIROIU, M. ed. (2016). Ideologii politice: o perspectivă etică, în M. Miroiu (ed.). *Ideologii politice actuale. Semnificații, evoluții și impact*. (pp. 15-37). Iași: Polirom
37. MIROIU, A. (2005). *Balanță și hegemonie. România în politica mondială, 1913-1989*, București: ed. Tritonic
38. MOISE (BĂDĂLUȚĂ), I. (2018). Should We (Still) Fear Russia? The Paradox of Russian Power. *Impact Strategic* Nr. 1-2: 67-77
39. MOISE (BĂDĂLUȚĂ), I. (2020). America și rolul său în lume. Marea strategie a Americii de la Trump la Biden. *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu”, nr. 1 (2021), pp. 20-31
40. NEXON, D. H. & JACKSON, P. T. (2004). Constructivist Realism or Realist-Constructivism? in Bridging the Gap: Towards a Realist Constructivist Dialogue, *International Studies Review* 2,6 (2004): 337-341
41. POPESCU, I. C. (2017). *Emergent Strategy and Grand Strategy: How American Presidents Succeed in Foreign Policy*. Maryland: John Hopkins University Press.
42. PORTER, P. (2018). Why America's Grand Strategy Has Not Changed: Power, Habit, and the U.S. Foreign Policy Establishment. *International Security*, 42(4): 9-46
43. POSEN, B. R. (2014). *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
44. RESTAD, H. (2015). *American Exceptionalism in American Foreign Policy*. London: Routledge.
45. STANISLAV, S. (2008). *Rusia după imperiu: între putere regional și custode global*, Iași: Institutul European

46. VAN CREVELD, M.(2015). *A History of Strategy: From Sun Tzu to William S. Lind*, Castalia House
47. VASQUEZ J.A. & ELMAN, C. (ed.). (2012). *Realismul și balanța de putere*, Iași: Polirom
48. WALT, S. (2011). The Myth of American Exceptionalism. *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/the-myth-of-american-exceptionalism/>
49. WALTZ, K. (1979). *Theory of International Politics*, Reading, Mass.: Addison-Wesley Publishing Co.
50. WENDT, A. (2011). *Teoria socială a politicii internaționale*. Iași: Polirom